

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

СЛАВИСТИЧКИ СТУДИИ 17

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

СЛАВИСТИЧКИ СТУДИИ 17

Списание на Катедрата за славистика
при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ Скопје

Скопје, 2017

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Уредник на издавачката дејност

на Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје:
Проф. д-р Анета Дучевска, декан

Почесни членови на Редакцискиот одбор:

Проф. д-р Ружица Јанчулева

Проф. д-р Максим Каранфиловски

Проф. д-р Красимира Илиевска

Проф. д-р Кита Бицевска

Проф. д-р Димитрија Ристески

Редакциски одбор:

Проф. д-р Иван Доровски (Чешка)

Проф. д-р Јасминка Делова-Силјанова (Македонија)

Проф. д-р Биљана Мирчевска-Бошева (Македонија)

Проф. д-р Предраг Пипер (Србија)

Проф. д-р Јан Соколовски (Полска)

Проф. д-р Лидија Танушевска (Македонија)

Проф. д-р Алла Шешкен (Руска Федерација)

Лектура:

Проф. д-р Милица Миркуловска

Компјутерска обработка и печат:

БороГрафика

Тираж: 300 примероци

**На проф. д-р Донка Роус
по повод нејзината 75-годишнина**

СОДРЖИНА

Кон 75-годишнината на проф. д-р Донка Роус	13
Библиографија на трудовите на професор д-р Донка Роус	15

ЛИНГВИСТИКА

Ирен Алчевска

Сравнително – сопоставително изучение глаголно-именных устойчивых словосочетаний	25
---	----

Биљана Мирчевска-Бошева

Класификација на фразеолошките библизми	31
---	----

Jasminka Delova-Siljanova

Přebásnění Nezvalovy poezie do makedonštiny	37
---	----

Лилјана Макаријоска

Лексичкиот подбор во романите на Паскал Гилевски	43
--	----

Михајло Марковиќ, Соња Новотни

Преимственост на лексемите `агньць, апостоль, архангелъ, адъ, амниъ и ангелъ меѓу Слѣпч, Оглед и Различ	51
--	----

Махрачева Т. В., Махрачев Г. С.

Лексически атлас руских народных говоров: изучение и описание лексики лингвогеографическими методами (на материале карты л 173. Одуванчик)	63
--	----

Соња Новотни, Михајло Марковиќ

Преглед на еволуцијата на полувокалите во неколку старословенски ракописи	81
--	----

Бисера Павлеска-Георгиевска, Лилјана Макаријоска Називите за природните појави како компоненти во фразеолошките изрази (во јазикот на медиумите)	93
Димитар Пандев Слово за Светите Првоучители (Света Софија, Охрид – 24. 5. 2015)	109
Марија Паунова Јазични особености на кирилските епиграфски споменици во Македонија	115
Бисера Станкова Контрастивна анализа на глаголскиот аспект во германскиот и во македонскиот јазик врз примери од расказот „Во казнената колонија“ од Франц Кафка	127
Наташа Стојановска-Илиевска Анализа на две групи на македонски перифрастични предикати (ПП) со <i>дава</i> во споредба со англиските ПП со <i>give</i>	141

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Марија Ѓорѓиева-Димова Интертекстуални анаграми	153
Горан Ивковиќ Балкан – Казабланка – Казабалкан	167
Miroslav Kouba Lingvocentrismus a etnocentrismus kuchařských knih v interdisciplinárním kontextu slovanského obrození	179
Antonín Kudláč Subkultura českých fanoušků populární fantastiky v sociokulturních proměnách po roce 1989	191
Лоскутова Дина Николаевна <i>Тоска</i> в традиционной народной культуре тамбовских крестьян	207

Милица Миркуловска Љубовните перипетии на јунаците кај Пилх и Храбал (културолошки осврт)	221
Димитрија Ристески Творештвото на М.Ј. Лермонтов во Македонија	229
Славица Србиновска Андреј Тарковски: погледот наспроти зборовите (од историјата на филмските наративи)	237
Лидија Танушевска Одбрани стратегии, техники или проблеми во преводот на литературните текстови од полски на македонски јазик	249
Вера Хаџи-Пуља Македонскиот јазик не е сиромав, тој е глаголски. Случајот „онади“	265

ПРИЛОЗИ, ПРИКАЗИ, ХРОНИКИ

Ivan Dorovský Slovanské literatury ve Střední Evropě	283
Záslužný vydavatelský počín	285
Od Moravy k Moravě II	287
Balkán a nacionalismus	289
Dokument o době a zemi	291
Lužičtí Srbové, jejich dějiny a literatura	293
Moderní tvůrce Srečko Kosovel	295
Dalogy o slovanských literaturách	299
Соња Стојановска-Елзесер Кон најновата антологија на современата руска поезија на македонски јазик	301

Биљана МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

Филолошки факултет „Блаже Конески“ УКИМ - Скопје

КЛАСИФИКАЦИИ НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ БИБЛИЗМИ

Библијата, според моменталните статистички податоци, е печатена во повеќе од 6 милијарди примероци на повеќе од 3300 јазици и го зазема првото место на листата на најпреведувани дела во светот. Таа претставува симбол на христијанството, но истовремено и историски летопис и значаен книжевен споменик.

Самиот текст на Библијата е исклучително важен и остава длабоки траги на духовниот развој на христијанскиот свет, а преку преводите на различните јазици силно влијае и на нивната лексикологија и фразеологија. Оттука, разбирлив е и секогаш живиот интерес на лингвистите за проучување на материјалот кој е во директна или индиректна врска со текстот на Светото Писмо.

Целта на овој труд е да даде преглед на различните толкувања на терминот библизам и класификациите на фразеолошките библизми застапени во бројни статии и монографии посветени на конкретната тема во руската фразеологија.

Фраземите кои потекнуваат од Светото Писмо составуваат значаен и интересен слој во фразеологијата на многу јазици кој се разликува од фраземите кои потекнуваат од грчката или римската митологија пред сè бидејќи не се преземани од еден јазик во друг со посредство на литературата, туку во секој јазик се вршел избор од еден заеднички извор. (Гак 1994)

Овие фраземи се карактеризираат со сликовитост и експресивност, богати се со архаизми и имиња (антропоними и топоними) кои сами по себе претставуваат симболи (*бакнежош на Јуда, Согома и Гомора*). Во нив наоѓаат израз реалии од библиските сижеа (*соломонско решение*) или древноеврејската историја и секојдневие (*внесува своја лејџа*), цитати од проповедите на Христос (*блажени се бедниите љо дух*). Дел од овие изрази се стилистички неутрални (*фрла камен, коренош на злошо*), додека дел припаѓаат на книжевниот стил (*цару цареву*).

Прегледот на научните трудови од оваа област води кон заклучокот дека во текот на подолг временски период интензивно се работи на лингвистичкиот материјал поврзан со Библијата вклучително и на фразеолошкиот. Исто така, се забележува и разнообразност во однос на користената терминологија и на дефинирањето на обемот. Така, се среќаваат поимите „библизам“ (Верещагин 1993, Бирих, Матешич 1994); „библиски изрази“ (Бабкин 1970); „фразеолошки единици со библиско потекло“ (Солодухо 1977); „фразеолошки единици кои произлегуваат од религиозни дискурси“ (Телия 1996) и др.

Ваквата разноликост нè води кон потребата од поконкретно определување на терминот библизам.

Според Хлебда (1997) библизам е јазична единица, чие потекло може со сигурност да се поврзе со библиските текстови независно од нејзината формална структура (збор - синтагма – реченица) и семантичкиот статус. Важно е ваквата единица да е присутна во јазичната меморија на дадениот народ и да се користи во текстовите на дадениот јазик.

Гончарова, Плешков, Тумка (1991) сметаат дека библизмите се јазични единици со предикативен или непредикативен карактер чија употреба е поврзана со метафорично преосмислување на имињата, ликовите, сижеата од Библијата. Според ова толкување не треба да се сметаат за библизми оние изрази кои се „позајмени“ од Библијата, но се користат во своето основно, директно значење (пр. *љуби го ближниот свој*).

Според Лилич, Мокиенко, Степанова (1993) библизам е јазична единица која се карактеризира со низа признаци: семантичка целосност, семантичка и стилистичка маркираност (преносно значење, изразита експресивност, често припаѓа на книжниот лексички слој) и др. Некои лингвисти уште повеќе ја прошируваат оваа дефиниција и сметаат дека библизми се зборовите во современиот јазик кои се земени од Библијата или кои биле подложени на семантичко влијание од страна на библиските текстови. (Верещагин 1993)

Во дисертацијата „Библизми в русской фразеологии“ Харазињска (1987) истакнува дека под поимот библизам може да се обединат единици од различни јазични нивоа, а основа за таквото обединување е библискиот извор. Така, се издвојуваат три групи на библизми:

- лексички (пр. фарисеј);
- фразеолошки (пр. на седмо небо е) и
- паремиолошки (пр. кој не работи-тој не јаде).

Балакова, Ковачова и Мокиенко (2013) при работата на проектот „Библијата и христијанството во фразеологијата“ во својот корпус библизми

вклучуваат единици од различни нивоа водејќи се од два обединувачки моменти: изворот и семантичката маркираност.

1. крилатици (сопствени и општи именки: *Агам, Ева, Вавилон, аг, анџел* и сл.);
2. фраземи (*внесува своја лейџа* во нешто) и
3. паремии во поширока смисла (*Верџа ѝланини ѝмесџува*).

Дел од овие изрази имаат експлицитни признаци на маркираност, како на пример во својот состав имаат црковнословенизми, познати сѝжеа од Библијата или лични имиња кои директно нѝ поврзуваат со текстот на Светото Писмо. Но, присуството на лични имиња и архаизми во составот на изразот не е доволна причина за негово сместување во корпусот на библизми. Имено, лингвистичките и културолошките анализи на некои општоприфатени библизми покажале дека истите имаат фолклорна основа која датира од претхристијанскиот период.

Според сево ова, може да извлечеме заклучок дека терминот библизам се јавува како општ поим кој во себе вклучува единици од различни јазични рамништа кои се поврзани со Библијата, додека терминот фраземи со библско потекло се однесуваат само на единиците од фразеолошкото ниво.

Овде треба да се спомне дека терминот библски фраземи поконкретно се однесува на фраземи присутни во самиот текст на Светото Писмо, а не и фразеолошка единица на современиот јазик, генетски поврзана со Библијата. Како термин подобро е да се користи фразеолошки библизам или фразема со библско потекло.

Наредното прашање кое се поставува е класификацијата на овие фраземи. Различни истражувачи поаѓале од различни критериуми и принципи во обидот да направат најсоодветна поделба на овие единици.

Така, Бирих и Матешич (1999) предлагаат класификација која се темели на етимолошки принцип. Според нив овие изрази треба да се делат на 3 групи, и тоа:

1. изрази кои уште во Библијата се издвојуваат со целосното значење;
2. изрази образувани врз основа на слободни зборовни состави од Библијата кои потоа добиле ново фразеолошко значење и
3. изрази кои во дадениот лексички состав не се застапени во Библијата, но семантички се определени преку нејзините текстови.

Блиска до ова сфаќање е и Матвеева (1993) која предлага овие единици да се делат на:

1. добиблиски т.е. фраземи кои уште во Библијата се користат како метафорички сликовити изрази и

2. постбиблиски кои се делат на две групи:

- фраземи кои се образувани по пат на метафоризација на библиските слободни зборовни состави и

- фраземи кои не се среќаваат во Библијата ни во директно, ни во преносно значење, туку се образуваат во јазикот врз основа на сижеата од Библијата.

Доста длабоко во фразеолошките библизми навлегол Гак (1997) кој предлага поделба на овие единици во неколку групи.

Според степенот на нивната поврзаност со Библијата тој ги дели на:

1. контекстуални или цитатни фраземи кои се присутни во текстот на Светото Писмо и

2. ситуативни т.е. единици кои отсутнуваат во Библијата но, претставуваат определена ситуација опишана во неа.

Според семантиката, фразеолошките библизми ги дели на:

1. изрази со директно значење и

2. изрази со преносно значење

Класификацијата на Назарјан (1976) изработена врз материјал од францускиот јазик ги дели фразеолошките библизми на 3 групи:

1. фраземи кои потекнуваат од Стариот и Новиот Завет и се поврзани со библиски митови за создавањето на светот, животот на Светците;

2. фраземи кои во својот состав содржат библиски имиња и

3. фраземи поврзани со религиозни обреди и обичаи.

Она што е заедничко за скоро сите класификации е условната поделба на првични и вторични фразеолошки библизми. Првични се оние изрази кои се присутни во таков вид во текстот на Светото Писмо и во голем број јазици ја имаат истата структура, лексички состав, редослед на компонентите и се совпаѓаат барем во едно до значењето, додека вторични се оние кои не се содржани во Библијата, но се поврзани со развивањето на конкретна библиска тема во народниот јазик. Ваквите единици имаат поизразена национална специфика и ретко имаат целосни еквиваленти во друг јазик.

Според ова може да заклучиме дека Библијата и нејзините преводи имаат колосално влијание на голем број јазици имајќи предвид дека во долг временски период таа е најчитаната и најцитираната книга. Лингвистичкиот материјал кој е директно или индиректно поврзан со Библијата е присутен

во секојдневното општење, но и во бројни истражувања и проекти кои пристапуваат кон материјалот од различни перспективи. Тоа доведува до разнообразност во толкувањето и класификацијата на единиците што се должи и на различните цели на истражувањата.

Користена литература

- Бабкин А.М. Русская фразеология, ее развитие и источники. Ленинград, 1970.
- Балакова Д., Ковачова В., Мокиенко В.М. Наследие Библии во фразеологии, Грайфсвальд, 2013.
- Бирих А., Матешич Й. Фразеология библейского происхождения, Прага, 1999.
- Булавина С.В. Русские устойчивые словосочетания, содержащие церковно-религиозную лексику, Воронеж, 2003.
- Верещагин Е.М. *Библейская стихия русского языка*, Русская речь, № 1, 1993, 96-97.
- Гак В.Г. Вопросы сопоставительной фразеологии (библейзмы в русском и французском языках. Научные труды МПГУ, Москва, 1994, 14 - 20.
- Гак В.Г. Особенности библейских фразеологизмов в русском языке (в сопоставлении с французскими библейскими фразеологизмами). Вопросы языкознания: сборник научных статей, №5, 1997, 55-65.
- Гончарова Т.В., Плешков В., Тумка Н. Структурно-семантическая характеристика библейзмов, функционирующих в современной публицистике, Липецк, 1991.
- Дубровина К.Н. Особенности библейской фразеологии в русском языке. Филологические науки: сб. научных статей, №1, 2001, 91-98.
- Матвеева Н.П. Библейзмы в русской словесности, Русская словесность, 1993. №2.
- Назарян А.Г. Фразеология современного французского языка. – М. 1976, 61-67.
- Солодухо Э.М. Вопросы сопоставительного изучения взаимосвязанной фразеологии, Казань, Изд-во Казанского университета, 1977.
- Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты, Москва, Высшая школа, 1996.
- Федуленкова Т.Н. Диалог фразеологических единиц и их библейских прототипов, Россия и Запад: Диалог культур: Материалы 10-й Юбилейной Международной конф., МГУ им. М.В. Ломоносова, 12, 2004, 331-340.
- Харазиньска И. Библейзмы в русской фразеологии, Ростов-на-Дону, 1987.
- Chlebda W. Библия в языке – язык в Библии. Problemy frazeologii europejskiej II. Frazeologia a religia, Warszawa, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, 1997.

Биляна МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

КЛАССИФИКАЦИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ БИБЛЕЙСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Аннотация

Библия как объект исследования представляет интерес для лингвистов на протяжении долгого времени. Большое количество фразеологических единиц библейского происхождения получили широкое распространение в многих языках. В данной статье представлены разные определения термина библеизм и классификации фразеологических единиц библейского происхождения, которые отличаются основополагающими принципами.

Ключевые слова: фразеологизм, библеизм, классификации